

Puiformiu i Serraspinga. Romànic a la Vall Fosca, per Eliseu Peidró i Josep Sansalvador

[Eliseu Peidró i Josep Sansalvador.](#)

Dins del treball de recerca i catalogació de tot allò que tingui història al nostre país, ja fa uns mesos que fem excursions a tota la Vall Fosca, també coneguda com la vall de Capdella Les notes recopilades i les dades que hem pogut recollir de diversos llibres i mapes, així com l'ajuda de gent de la zona, ens van permetre descobrir tota una sèrie d'enclavaments medievals dins la vall pertinents a l'època romànica.

En aquest article volem donar-vos conèixer la interessantíssima trobada d'un assentament antic on hi havia hagut un poble amb les seves corresponents esglésies. i parlem d'esglésies i no una altra cosa perquè en les notes que tenim de la Vall Fosca hi ha un lloc on se citen dues construccions d'aquest tipus ara desaparegudes o simplement no trobades i no situades al lloc on un bon dia van al·l-se. És aquí on intervé el nostre equip, amb indagacions sobre el terreny i amb les informacions de la gent del país. Les persones de l'indret, per assenyalar-nos el lloc específic; i nosaltres per resoldre si hi ha o no les restes d'aquestes esglésies. Aquí sols anomenarem els topònims de Puiformiu, de Montformit i de Serra Espina o Serraspinga, punts claus de la nostra recerca, i que nosaltres teníem recollits a les nostres notes. Els dies 20 i 21 de juliol de 2002, ens vam decidir finalment a buscar-los, perquè, dins de la campanya que, de feia temps, estàvem portant a terme a la Vall Fosca, ja no ho podíem posposar més. Les notes i els mapes consultats indicaven llocs de molt difícil accés, zones amb molt de bosc i camins perduts, i un topònim deixat caure més o menys per un sector del mapa. Però, és clar, el mapa és una cosa i el terreny n'és una altra.

Puiformiu

En un penyal rocós en una carena que baixa de Serra Espina fins a la vall, és on hi ha Puiformiu. Un home coneixedor del territori i casat amb una dona d'un poble de la vall que ara també està deshabitat, Gramenet, ens hi acompanya, malgrat que arribar-hi és tota una aventura, sobretot en el tram final.

El camí que porta al punt de partida de la nostra recerca se'l coneix com el Camí de la Sal perquè antigament era la via per on duïen la sal que sortia de les salines de Gerri de la Sal fins als pobles de la vall, i més lluny i tot, seguint la Serra Espina. En el tram final, com dèiem, no hi ha camí s'ha de resseguir la carena fins al poble. Arribats a l'entrada del conjunt rocós on s'assenta Puiformiu hi ha un coll amb un pla sobre el qual hi ha les primeres restes d'una de les esglésies. Després d'una petita grimpada fins dalt de la roca, ens trobem amb un gran caos de pedres, però encara podem distingir com algunes mantenen les formes de les plantes de les cases i força parets, totes de pedra solta. Una esplanada amb una mica d'inclinació cap al nord és plena d'enderrocs d'aquests poblaments. Tot queda penjat sobre barrancs de vegetació impenetrable ens assegura la persona que ens acompanya. I això que ell és bon caçador, igual que el grup de persones amb les quals surt. Sembla, però, que dins d'aquests barrancs no hi ha qui hi entri. No obstant, la nostra major sorpresa va ser veure, entre tant caos de pedres, una paret diferent de tot el que allà estàvem trepitjant. Era una paret més ben treballada, diferent de les altres, que estaven sense lligar. El mur davant el qual ens trobàvem i que vam poder arribar a tocar, estava lligat amb morter clàssic que ja havíem pogut veure en altres restes d'esglésies romàniques. Vam començar, doncs, la neteja i el seguiment de la direcció de la paret fins a descobrir tot el contorn del que devia ser la nau de l'església. Així, el que al principi semblaven uns bons trossos d'absis, arran de terra, una vegada netejats van dibuixar allò que, sens dubte, havia estat l'absis. Vàrem prosseguir descobrint bons trams de les parets de l'edifici fins que vam quedar ben convençuts que havíem trobat la primera de les esglésies de Puiformiu.

La segona, com dèiem, està situada al collet que hi ha abans de pujar al pla de la roca. D'entrada també

era un munt de pedres, però altre cop diferents de les de dalt. Això va fer que ens les miréssim amb atenció. Fou així que ens vam adonar que fèiem la volta molt marcada de l'absis i després de constatar, amb l'ajut de la brúixola, la direcció de l'absis ens vam a donar que efectivament podia ser que ens trobéssim davant de l'altra església que estàvem buscant. Una bona neteja i un avenç cap dins del túmul ple de vegetació ens va permetre trobar trossos de parets, i ens dona, a la fi, el premi a les nostres excursions.

Serraspina

L'endemà vam decidir esbrinar la situació exacta sobre el terreny del topònim que apareixia a les nostres notes com Serraspina i on teníem entès que hi havia hagut un convent, un enclavament antic o algun tipus d'assentament medieval, en fi, un lloc prou important com perquè el seu topònim aparegués esmentat l'any 1057. Un home de 91 anys del poble d'Envall, ara deshabitat, ens dona indicacions detallades perquè nosaltres poguéssim anar a trobar l'indret. El senyor ens va explicar que el seu pare, quan treballava les terres al peu de Serra Espina, hi va trobat moltes tombes i que amb les pedres va edificar les bordes, una de les quals estava en el lloc on hi havia Serraspina.

Una excursió magnífica ens va permetre veure sobre el terreny totes aquestes bordes i for un bon tomb per lots els camps que anys enrere van estar tots treballs i que ara sols serveixen perquè hi pasturi el bestiar. A través d'una pista particular i acompanyats del fill del nostre testimoni, vam poder veure tots els terrenys que nosaltres teníem anotats, com la Font del Capellà i cadascuna de les bordes. Però la que a nosaltres ens interessava era la que havia estat a l'enclavament antic, que, segons ens havia dit, era la borda d'en Miquel, aquella per a la qual havien aprofitat les pedres i que tenia tot de tombes que envoltaven els camps del costat. Encara darrera la borda hi havia un munt de pedres que indicaven el lloc on havia estat l'enclavament de Serraspina.

Unes fotografies per deixar clar el lloc i la nostra satisfacció d'haver pogut situar concretament sobre el mapa aquests topònims que encara no l'havien estat posats en els seus llocs correctes van ser el premi a la nostra recerca. Ara ja tenen nom propi. Han passat moltes generacions per aquests llocs, però ara tot resta abandonat. Tan sols un ramal es mou per un gran terreny, on abans hi havia hagut grans ramats de tota mena de bestiar i els terrenys estaven tots conreats. La vida és així, però, mentre, allà es mantenen en silenci tots aquests topònims que formen part de la nostra història.

Una magnífica excursió amb troballes interessantíssimes són el nostre premi, un premi per a tots nosaltres, que som excursionistes. Que ens agrada la natura i tot el que ens envolta i que fa referència a la història del nostre país, per insignificant que sigui.

Notes

El lloc de Montformit o Puiformiu, està situat en un contrafort de la Serra Espina. Sant Feliu de Montformit església documentada l'any 1082. El comte Artau de Pallars Sobirà donà l'església de Sant Esteve al monestir de Gerri de la Sal. L'altra església, annexa estava dedicada a Sant Esteve i està situada al peu de la roca on hi havia el castell, documentat els anys 1082 i 1118.

Per anar a Montformit o Puiformiu: La Plana de Montros, a Beranui (carretera asfaltada). Abans d'arribar a Beranui, agafem una pista particular (3,6 km) fins al camp on acaba la pista. De les runes d'una barraca en surt el corriol que era el camí de la Sal (45 minuts a peu). Deixem el camí i per la carena, que baixa de Serra Espina, sense camí i pel fil de la carena anem avall. Des d'aquí s'endevina el lloc per un munt d'enderrocs. Al nord, als vessants de Serra Espina, hi ha l'antic terme de Serraspina, que apareix citat com a lloc amb 6 habitants el 1718. El Servei Cartogràfic (Generalitat de Catalunya), també l'identifica el

Catxipanda, Diari no diari d'Història

Revista online de Tot Història Associació Cultural

gener de 1983 sota el codi 601. "Població: Serraspina". Igualment hem trobat referències com a castro de l'any 1057. Topònims: Serraspina (lloc), Borda d'en Miquel . Font de la Capella. Per anar-hi: Pobleta de Bellvei, Envall (poble deshabitat), seguint pista particular fins a les bordes i el lloc de Serraspina, on ara hi ha la borda d'en Miquel .

Aquest article va ser publicat a la revista *Llums del Moianès*, juliol - agost 2003, Núm 315.